

WERKSTATT DELAVNICA

- György Feiszt** ■ 5 ■ **György Feiszt**
 ÜBERRASCHUNGSERLEBNISSE
 DES LOKALHISTORIKERS
 Gespräche mit Károly Kuglics
 »HALO«-DOŽIVETJE
 LOKALNEGA ZGODOVINARJA
 Pogovor z Gáborjem Kuglicsem

DATENSAMMLUNG GRADIVO

- Rudolf Kropf** ■ 12 ■ **Rudolf Kropf**
 ZIGEUNKONSKRIPTIONEN
 AUS DEN JAHREN 1776 UND 1777
 IM KOMITAT VAS
 Bevölkerungs-, Geschlechts- und
 Altersangaben sowie statistische
 Analyse der Namen
 Teil 2.
 POPISA CIGANOV
 V ŽELEZNI ŽUPANJI
 LETA 1776 IN 1777
 Statistični podatki o prebivalcih,
 njihovem spolu in starosti ter
 poimenovanjih
 2. del
- Ferenc Pál** ■ 29 ■ **Ferenc Pál**
 „GESCHRIEBEN IN SCHWERER
 GEFANGENSCHAFT“
 Auswahlen aus Gedichtheft im ersten
 Weltkrieg des Kriegsgefangenen Pál Ferenc
 »PISAL SEM V TEŽKIH ČASIH
 UJETNIŠTVA«
 Izbor iz pesniškega zvezka vojnega
 ujetnika v prvi svetovni vojni Ferenc Pála
- Bálint Pintér** ■ 35 ■ **Bálint Pintér**
 BAGOLYVÁR (SCHLOSS EULENNEST)
 IN SZOMBATHELY
 BAGOLYVÁR (GRAD S SOVAMI)
 V SZOMBATHELYU

BÜCHERBRETT KNJIŽNA POLICA

- Miklós Melega** ■ 82 ■ **Miklós Melega**
 „ENZIKLOPÄDIE“
 DER ALLGEMEINEN SCHULE
 IN NYITRA UTCA
 Eine musterhafte unterrichtsgeschichtliche
 Monographie aus Szombathely
 »ENCIKLOPEDIJA«
 OSNOVNE ŠOLE
 V ULICI NYITRA
 Vzorna monografija
 zgodovine šolstva v Szombathelyu

TAGEBUCH, NACHRICHTEN DOGODKI, VESTI

- Kálmán Tóth** ■ 85 ■ **Kálmán Tóth**
 KRONIK
 Juli-Dezember 2016
 KRONIKA
 Julij-december 2016

A HELYTÖRTÉNÉSZ „HŰ-HA” ÉLMÉNYEI...

BESZÉLGETÉS KUGLICCS GÁBORRAL

■ **Feiszt György**

Kuglics Gábor a helytörténeti kutatóknak ahhoz a fiatal generációjához tartozik, akiknek neve nincsen bent a Vas megyei helytörténeti kislexikonban¹. Ez persze életkorából adódik, hiszen 1985-ben, az első rész kiadásakor, majd 1990-ben, amikor annak kiegészítő adattára megjelent, ő még csak kiskorú volt. Jogos tehát a kérdés, hogyan válik egy fiatal ember helytörténésszé?

az ország történelme is. Olyannyira, hogy ez azután meghatározta pályaválasztásomat. A Szombathelyi Főiskola történelem-földrajz szakán 1998-ban végeztem. Ezt követően Egyházashollóson tanítottam történelmet, de még abban az évben folytattam tanulmányaimat a Pécsi Tudományegyetem történelem fakultásán.

Később vezetője lettem az azóta már megszűnt Püspökmolnáriért Egyesületnek. Feladatunknak tekintettük többek között, hogy a falu neves személyiségeinek emlékét ápoljuk és ismeretterjesztő programokat tartsunk. Prinz Gyula (1882–1973) akadémikus, felfedező, Ázsia-kutató munkásságának megismerésére iskolai földrajzversenyt szerveztünk, a temetőben nyugvó Festetics György (1815–1883) miniszter sírjánál tartottunk megemlékezéseket, felújítottuk a korábban rendszeresen megtartott szüreti felvonulás hagyományát, ami akkor már több éve elmaradt. Ismeretterjesztő előadást tartottam a helyi iskola, a katolikus egyházközség vagy az egykori kastély múltjáról, amelyekhez az egyesületi tagokkal fotókiállítás is rendeztünk. A Vendégváró Püspökmolnári

Családi indíttatásból! Sorkikápolnán született, Püspökmolnáriba nősült nagypámnak köszönhetem az impulzusokat, aki 2020-ban lenne 100 éves. Ő sok régi históriát mesélt nekem kiskoromban. Persze ezek nem mesék, hanem az ő életében megtörtént, általa átélt események voltak. A világháborút végigszenvedő generáció tagjaként megjárta a Don-kanyart, de sokat hallottam tőle, éppúgy, mint édesapámtól is a rokonságunkról, a családi kapcsolatokról és mindig élvezettel hallgattam ezeket a történeteket. Nagyon érdekelt nemcsak a falu, hanem

¹Vasi honismereti kislexikon. I–II. rész. = Vasi Honismereti Közlemények, 1985. 1-2. sz. 87-190. p.; 1990. 1-2. sz. 163-176. p.

című turisztikai füzet kiadását is említhetném, amiben szintén hangsúlyosan szerepeltek a falu múltjának emlékei.

A történelem stúdiumok és a mikro-történelem kontrasztját egy mondhatni véletlen esemény tette számomra érzékletessé. 2000-ben történt, hogy egy nyomdász barátom megkért, segítsék neki Dozmat község kismonográfiájának nyomdai korrektúrázásánál. A tördelt kéziratot olvasva szembesültem sok érdekességgel, és arra gondoltam, hogy milyen jó lenne átfogó módon ismerni az én falumnak, Püspökmolnáriának múltját! Mivel azonban ezt még nem kutatta senki, így belevágtam én. Így lettem elkötelezettje a helytörténeti kutatásnak.

Tapasztalatból tudom, hogy ez nem kis időráfordítást igénylő feladat. Miként tudta az elhatározást napi kötelezettségeiddel, a munkáddal összeegyeztetni?

Mindig csak annyit és olyan tempóban kutattam, amennyire időm jutott. A pécsi történelem szakkal párhuzamosan ugyanis megkezdtem politológiai tanulmányaimat is. Ez a képzés Szombat helyen indult, de időközben Budapestre került és emiatt nekem is oda kellett költözni. A tanulás, valamint a napi munka mellett politikatörténeti cikkeket publikáltam és az Ifjúsági Demokrata Fórum Író Gergely Alapítványa által kiadott „Politika Elemzések” kéthavonta megjelenő periodika főszerkesztői munkálatait is végeztem.

A pécsi egyetemi szakdolgozatomat a „Vasvári választókerület politikai viszonyai a választások tükrében 1920–1939” címmel írtam, amelyet még Pécsen, a megvédés után tanárom, Vonyó József kiadásra javasolt. Ehhez találtam egy budapesti kiadót, így a kötet 2012-ben megjelenhetett.

A publikációs jegyzékedet áttekintve látható, hogy a politológia szerencsére nem távolított el a helytörténeti kutatástól.

Ha visszatekintek, a „helytörténet kutató”-i origót a 2000. évre tudom helyezni. Ekkor kezdtem a püspökmolnári források szisztematikus gyűjtéséhez. Az Országos és a Vas Megyei Levéltár dokumentumait kutatva, könyvtárakban Szombat helyen és Vasváron, de antikváriumokban is böngészve mindent: könyvet, adattárat, gazdacímtárat kézbe vettem, és azt kerestem, van-e bármelyikben valami Püspökmolnáriára vonatkozó bejegyzés, vagy adat. Nem éreztem olyan késztetést, hogy csak egy konkrét témára kutassak, de ha valami különlegesség a kezembe kerül, akkor azt ma is igyekszem részleteiben feldolgozni. Így voltam a kastélytörténettel. Az összegyűjtött adatok ezrei 2010-re értek kismonográfiává. Püspökmolnári önkormányzata vállalta a kötet kiadását, de sajnos az anyagi lehetőségek korlátozták a terjedelmet. Ez viszont lehetőséget adott, hogy egyes témák önálló formában legyenek feldolgozhatók.

Említetted a kastélytörténetet...

Igen, a jakabházi Saller család kastélya állt Molnáriban. Egy Körmenten kezembe került, a Batthyány családról szóló kötet részletesen tárgyalta Saller István (?–1762) alnádor politikai pályáját. Az írás számomra egy igazi „hú-ha” élményt jelentett, ugyanis ekkor szembesültem azzal, hogy a molnári kastélytulajdonos urának, Batthyány Lajosnak (1696–1765) 1751. évi nádorrá választása után, annak „jobbkezeként” került az országos politikába.

Nem tudom megállni, hogy elő ne hozzam egyik kedves témámat, Vas megye középkori egyháztörténetét. Annál is

Kuglics Gábor valahol Olaszországban
(Fotó: Nagy Lívia)

inkább, mert Püspökmolnári területén két középkori templom is állt. Bevallom, hogy a Kuglics Gábor nevet akkor ismerem meg, amikor az erről szóló tanulmányodat a Vasi Szemlében elolvastam.

A két említett templom közül ma csak a Szent Tamás templom áll az egykori Szenttamás községben, a mai falu közepén. Igaz, már 18. századi falakkal láthatjuk az épületet. Egy 1674-ben felvett vizitációs jegyzőkönyv szerint a „Szenttamás tiszteletére szentelt templomban valamelyik püspök kriptája van”. Biztosnak tekinthető, hogy Molnári Kelemen (?–1438) győri püspök az, akinek sírkövét a vizitátor megtalálta. Ő minden bizonnyal a Szenttamástól nyugatra fekvő Molnári község szülőtte lehetett. A Szenttamással másik irányba szomszédos, a mai falu keleti felét alkotó Püspöki pedig már a középkorban is egyházi birtok volt: a győri püspökség uradal-

mához tartozott. Kálmán győri püspök 1345-ben tartózkodott itt, 1413-ban pedig Héderváry János (?–?) püspök adott ki Püspökiből oklevelet. A másik középkori templom a Sorok patakhoz közel állt. A „Kerekesszentiván” nevet egy 1381-ben kelt oklevél említi. Ez a templom a nevéből ítélve rotunda lehetett. Helyét helyszíni bejárás során megtaláltuk, az épület azonosítása azonban már régészeti feladat lenne.

Írásaidból, szavaidból az elkötelezett helytörténet kutató motivációi markánsan kitűnnek, de magam is tudom, hogy mindazok, akik ilyen munkát folytatnak, azt nem azért végzik, hogy az információkat megtartsák maguknak, ezért felmerül a kérdés, kaptál-e visszajelzéseket publikációid, köteteid megjelenése, bemutatója után?

Hogyne, természetesen. A könyvbemutatók során kapott gratulációkon túlmutatóan falubeli ismerőseim kerestek meg, és elmondták egyes eseményekről, hogy „jól tudom a dolgokat, ők is így emlékeznek, vagy a szüleik, felmenőik hasonlóképp mesélték, élték meg a szóba került történeteket, de azért jó lenne még arról is tudni valamit, hogy...” A meglepően sok érdeklődővel folytatott ilyen jellegű beszélgetés eredménye lett, hogy létrehoztunk a faluban egy kis helytörténeti klubot azok részvételével, akiket szintén érdekel a falu múltja. Ezeket az összefüggéseket havonta egy alkalommal tartjuk. Valamilyen előre kiválasztott témából igyekszem felkészülni és a résztvevők ehhez kapcsolódóan hoznak fényképeket, emléktárgyakat, relikviákat. Ezek a találkozások nem csak beszélgetések. Esetenként végigjártuk például a Molnáriból, Szenttamásból és Püspökiből 1948-ban egyesült Püspökmolnári temetőit. A régi sírköveken olvasható nevek alapján rokoni kapcsolatokra derült fény. Megnéztük a községi helytörténeti gyűjteményt vagy a régi kőkereszteket. Megismerkedtünk a katolikus templom vagy az evangélikus imaház történetével is, ami jó alkalomként kínálkozott egy kicsit elmélyedni a településeken évszázadok során együtt élő felekezetek történetében. A napi utazások monotoníája során az ember csak az óráját és nem az indóházat figyeli. Ezért nem volt tanulság nélküli az az összejövetel, amikor a helytörténeti klub tagjaival a vasútállomás épületével ismerkedtünk. Jó alkalmat teremtett ez arra, hogy egyúttal áttekintsük az 1865-ben megnyitott Sopron–Nagykanizsa vasútvonal akkor még Molnáriinak nevezett állomása építésének történetét.

Feltételezem ekkor szóba került Molnári szülöttének, a sajnos csak kevesek ál-

tal ismert Prinz Gyula földrajztudósna, felfedezőnek a neve, akinek életét, működését 2014-ben egy tanulmányban részletesen ismerttetted.

A tudós édesapja a helyi állomásfőnök volt. Prinz Gyula az épület szolgálati lakásában látta meg a napvilágot. Ennek 100. évfordulójára és a tudományos életmű felidézésére Püspökmolnári lakossága és a Vasvár Nagyközségi Közös Tanács 1982-ben emléktáblát helyezett az épületre.

Lett ennek valamilyen visszhangja?

Nem sokkal az írás megjelenése után megkeresett az egyik falubeli család, hogy a házépítésük évfordulójára készülnék és ebből az alkalomból a családjuk történetéről egy képes albumot fognak összeállítani. „Szeretnék megtudni – mondták –, hogy vajon mi állt a házuk helyén régen?” Kölcsönös szerencsénkre akkor már a kezemben volt egy 1982-es újságcikk. A tudósítás arról szólt, hogy a falu vezetői Prinz Gyula emlékparkot avattak. Ezt a területet évekkel később házhelyként értékesítették, és a kérdéses lakóház erre a telekre épült.

További hozadékként említhetem, hogy a községi általános iskola – az egykori Püspökmolnáriért Egyesület kezdeményezésére – ma már Prinz Gyula nevét viseli. Az iskolaépület elé pedig egy, a felfedező–földrajztudós munkásságához méltó emlékmű került a községi önkormányzat és a Prinz család közös áldozatvállalásának eredményeként.

Gondolom ez az élmény is hozzájárult ahhoz az újszerű, remek kezdeményezéshez, amely „A 100 újságcikk Püspökmolnári-ról” című könyved kiadásához vezetett.

Könyvtári kutatásaim során hírlapok, folyóiratok százait néztem át. Jól esett olvasni a falumról megjelent újságcikkeket. Ezek legtöbbször már-már elfeledett történeteket idéztek fel, viszont mindig jelen időben, az adott kor adott eseményeiről és embereiről fogalmazódtak. Ez adta az ötletet, hogy csoportba szedve közzétegyem őket. Aki a könyvet végiglapozza, visszacsöppen a régebbi korokba. A történetek kronológiája mentén ugyanis nem haszon nélkül való megtapasztalni, hogy a korabeli újságírók miként fogalmaztak, milyen szóhasználattal igyekeztek „eladni” az akkori szenzációkat. Nem meglepő, hogy a cikkekben vannak pontatlanságok, félremagyarázások, sőt még rosszindulat is, mert ilyenekkel is találkoztam. Természetes az is, hogy mint minden forrást, az újságot is kritikával kell kezelni. Ha a cikket nem feltétlenül csak helytörténeti szemmel olvassuk, akkor láthatjuk azt is, hogy a hasonló eseményekről szóló tudósításokban miként változott a nyelvezet a 20. század végi, vagy akár a két világháború közötti évtizedek sajtójában. Helytörténeti szempontból azonban mindenképp azt tartom a legfontosabbnak, hogy ezekben az írásokban a település ma élő lakosainak ősei, felmenői jelennek meg. Ez még akkor is érdekes és tanulságos, ha adott esetben kocsmai verekedésről, tyúklopásról, tűzesetről, betörésről és egyéb, nem feltétlenül dicsekvésre méltó cselekedetokről olvashatunk.

Térjünk vissza arra a mondatodra, hogy „Helytörténeti klub működik Püspökmolnáriban”, ami feltétlenül örömteli esemény, mert sajnos azt tapasztaljuk, hogy a helytörténet a falvakban napjainkban kikerült az érdeklődés homlokteréből.

Tapasztalatom szerint mindenképp kell egy a szerveződést elindító, élményt adó esemény, ami összehozza az embereket. A találkozások beszélgetéseket indítanak el, amelynek során rokoni kapcsolatok derülnek ki, fényképek kerülnek elő, és az addig ismeretlen emberek kilétére egyszerre fény derül: „hiszen ez az én nagyapám, az meg a Feri sógor!” Ez azután előhívja az emlékeket, megadja a további kutatni való témákat.

Mi lesz a következő ülés témája?

Most januárban a doni áttörés évfordulója adja az apropót. A falu 2. világháborús hősi halottairól fogunk megemlékezni, de természetesen szóba kerülnek majd, mert sajnos sokan vannak, a 2. világháború többi községi áldozatai is. A szenttamási templom falán elhelyezett hősi emléktáblánál találkoztunk, azt követi majd a beszélgetés, átnezzük a családi archívumokban őrzött régi fényképeket. A későbbiekben tervben van még építészeti témájú előadás (a helyi népi építészetéről, továbbá az egykori kastélyról) egy faluból elszármazott építész klubtag közreműködésével, vagy a már üresen álló malomépület megtekintése.

Van tehát jövője a hon- és helyismereti tevékenységnek?

Egy közelmúltban lezajlott tanácskozáson, amikor ez szóba került, szót kértem, és azzal kezdtem a hozzászólásomat, hogy „ami az interneten nincsen fent, az nincs”. Ezzel persze vitát váltottam ki. Hamarosan tisztáztuk, hogy itt nem a forrásokra gondoltam, hanem arra, hogy az információ miként jut el leghatékonyabban az emberek-

A 2010-ben megjelent kismonográfia címlapja

hez. Az ténykérdés, hogy az okostelefon ma már minden második ember kezében ott van. Az emberek, kiváltképp a fiatal generáció, nem vaskos könyvekből, hanem az internetes adatbázisokból informálódnak. Ezért működtetem a kugi.blog.hu oldalt, püspökmolnári dokumentumok közzététele céljából. A több száz követő, a like-ok és kommentek bizonyítják, hogy a blog nagyon népszerű, kiváltképp azok a bejegyzések, amelyekben kép is van. A régi iskolai tablókkal kapcsolatban érkezik a legtöbb hozzászólás. Egy-egy polémia azután kedvet csinál és meg-

nyílnak a fiókok. Egyre több, addig nem látott kép kerül elő, majd kerül fel a blogra, és a hozzászólók elmondják, kit ismertek fel, mikor és hol készülhetett a kép. Sokszor úgy érzem, Kosztolányi Dezső (1885–1936) a lényegét ragadta meg, amikor azt mondta, hogy „A könyvet mindig ketten alkotják: az író, aki írta és az olvasó, aki olvassa.” Ez egy kis áttétellel napjainkban is érvényes. A blogon a magyarázó mondatokhoz rendszeresen érkeznek javítások, kiegészítések, pontosítások. Olvasóimmal így együtt írjuk a közösség történetét.

Ennek a „közös alkotásnak” – ezt nem győzöm hangsúlyozni – van egy nagyon fontos aspektusa. Az elszármazottak számára kapcsot jelenthet a szülőfaluhoz. A blogon olyan személyek jelentkeznek, akiknek személyes kötődése már megszűnt, nem járnak haza, de kommentjeikkel, az általuk őrzött képek megküldésével teljesebbé tudják tenni a faluról alkotott képet.

Öröm hallani a helytörténet iránti érdeklődés új formáját és ezért fel kell tennem a kérdést, hogy az aktív helytörténet kutatóknak milyen tapasztalatai vannak a települési értéktárak működésével kapcsolatban?

„A hagyomány nem beteg, hogy ápolni, a múlt nem bűnöző, hogy őrizni kelljen”, de a viccet félre téve, én úgy látom, hogy minden az érdekelt és érintett személyek hozzáállásán múlik. Ahol van a hagyomány megőrzésére és átörökítésére szerveződött civil közösség, ott összegyűjtik a múlt relikviáit, a népszokásokat, figyelnek az építészeti értékekre, megakadályozzák azok nemtörődomségből vagy hozzá nem értésből fakadó esetleges pusztulását. Ha az ilyen tevékenység találkozik az önkormányzatok

KUGLICS GÁBOR VÁLOGATOTT PUBLIKÁCIÓI

Önálló kötet

- Püspökmolnári története. Püspökmolnári, 2010. 116 p.
- A vasvári választókerület politikai viszonyai a választások tükrében, 1920–1939. Bp., 2012. 132 p.
- 100 újságcikk Püspökmolnári múltjából. [Püspökmolnári], 2018. 100 p.
- A Püspökmolnári Önkéntes Tűzoltó Egyesület 130 éve. [Püspökmolnári], 2018. 80 p.
- Püspökmolnári. Egy Rába menti kis falu élete. Bp., 2019. 115 p. (Féltett kishazák; 18.)

Tanulmány

- Választási rigmusok a Horthy-korszakból. = Vasi Szemle (továbbiakban: VSZ), 2012. 4. sz. 494-498. p.
- Egy kevésbé ismert vasi miniszter. Fesetics György (1815–1883). = VSZ, 2013. 2. sz. 187-194. p.
- Egy felfedező földrajztudós élete és emlékezete. Prinz Gyula (1882–1973). = VSZ, 2014. 3. sz. 350-360. p.
- Batthyány Lajos újratemetője. Piry Cirjék OFM (1810–1880). = VSZ, 2015. 6. sz. 945-953. p.
- Püspökmolnári szakrális emlékei. = VSZ, 2016. 6. sz. 745-758. p.
- Adalékok Kristóf Ágota családjának történetéhez. = VSZ, 2017. 1. sz. 105-108. p.
- A püspökmolnári (szenttamási) temető-kápolna. = Honismeret, 2017. 1. sz. 68-71. p.
- Emléktábla Piry Cirjéknek Püspökmolnáriban. Püspökmolnári, 2017. április 29. = VSZ, 2017. 3. sz. 377-378. p.
- A Barnum Cirkusz fellépése Szombat helyen. = VSZ, 2018. 1. sz. 75-82. p.

számára törvény rendelte feladattal, akkor a civil és a hivatalos szféra egymást erősítő együttműködéssel, mozgalommal alakulhat. Ahol ez a készség nincsen meg, ott párhuzamos, vagy még rosszabb esetben csak látszattervekenység folyik, amely kimerül a listakészítésben. Feltétlenül továbblépést jelentene szerintem a falvakban sok helyütt még meglévő falusi helytörténeti gyűjtemények, tájházak, kis múzeumok revitalizálása, módszertani segítése, ezek hálózattá szervezése.

Hallhatunk valami a terveidről?

Véleményem szerint a helytörténet-írás soha véget nem érő, be nem fejezhető feladat, hiszen mindig kerülnek elő újabb források, adatok, személyes visszaemlékezések, amelyek árnyalják, pontosítják az addig megismert tényeket. Amikor kezembe veszem a kiadott kötetemet, a hiányok jutnak eszembe. Meg kellene írni a Sorok-patak és a Rába folyó szabályozásának szülőfalumat érintő eseményeit. Ha a tűzoltó egyesület jubileumára kiadott füzetet veszem elő, akkor a másik nagy múltú helyi egyesület, az 1949-ben alakult Községi Sportkör megíratlan történetét juttatja eszembe. A „Féltett kishazák” sorozatban megjelenő falumról szóló kötet pedig egy történelmi kisregény megírásának gondolatát idézi fel bennem. A kutatásaim során folyamatosan gyűlnek a jobbnál-jobb újságcikkek is, amiből esetleg majd egy újabb „100 újságcikk” könyv születhet. És hogy el ne felejtsem: magamnak is tartozom még a családom históriájával...

Szép feladatsor, mindehhez a magunk részéről kitartást és jó egészséget kívánunk!